

Цитування:

Роготченко О. О. Рецензія на монографію М. В. Юр «Метамоделі українського живопису». *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. 2020. № 3. С. 292-293.

Roghotchenko, O. (2020). Review to the monograph by Maryna Jur "Metamodel of Ukrainian painting". *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 3, 292-293 [in Ukrainian].

*Роготченко Олександр Олександрович,
доктор мистецтвознавства,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник Інституту
проблем сучасного мистецтва НАМ України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4631-8260>
y.i.gorban@gmail.com*

РЕЦЕНЗІЯ**на монографію М. В. Юр «Метамоделі українського живопису»**

Український живопис у мистецтвознавчій науці, як правило, розглядався з позиції історичного розвитку, приділялася увага стильовій та жанровій специфіці, висвітлювалася творчість визначних художників. Сформована за радянських часів методологія не дає відповіді на численні питання, пов'язані з широкою художньою практикою, змінами в смисловій та просторовій організації творів тощо. Всі ці питання постали у фокусі дослідження Марини Юр, яка застосувала міждисциплінарний підхід до вивчення фактологічного матеріалу, його систематизації та класифікації. Отримані результати та нові знання щодо тенденцій цього виду мистецтва в період XIX — початку XXI століття представлені в монографії «Метамоделі українського живопису».

Запропонована авторкою теоретична концепція орієнтована на вивчення змін, трансформацій, модифікацій смислової, конструктивної, художньої, естетичної, ціннісної складової системи українського живопису протягом XIX — початку XX століття в межах діахронії та синхронії, кризових процесах у мистецтві. Важливим чинником дослідження є виокремлення позиції художника як новатора, дослідника, мислителя, за якою визначалась детермінація реалізації його творчих ідей в культурному та художньому контексті творів. Цей напрям був взятий за основу розробки нової класифікації живопису, що ґрунтується на ціннісно-орієнтованому підході митця, його авторській моделі світу, проявленій в тих чи тих творчих візіях, що є принципово відмінним від традиційної системи.

Логічною є структура монографії, яка складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків. У вступі артикулюється актуальність проблеми та шляхи її вирішення. У першому розділі «Теоретичні засади живопису» розглядаються поняття «простір» і «художній простір», встановлено їх роль та чітку диференціацію в живописі, перше відповідає за будову, друге пов'язане з авторською картиною світу, відображеною у творі. Приділено увагу трансформації геометрії простору в історичному та культурному контексті, експерименту як стратегії розвитку та естетичній парадигмі, модифікації художньої мови.

У другому розділі «Національна світоглядна модель» досліджується генеза «національного» у живописі, відзначено роль монументальних розписів та іконопису в культовій архітектурі XI століття, у станковому живописі портрету (парсуни) історичних діячів, знаті, духовних осіб кінця XVII—XVIII століть. Аргументовано, що риси національного репрезентує у творах українська культура, що яскраво представляють образи природи, архітектурні пам'ятки, українські типи в полотнах художників першої половини XIX століття: В. Тропініна, І. Сошенка, В. Штернберга, Т. Шевченка та ін. Т. Шевченко особливу увагу приділяв образами героїв українського національно-визвольного руху як важливого націєтворчого чинника. Розглянуто творчість художників, які виразнювали національний контекст у живописі межі XIX — початку XX століть, зокрема, «бойчуків», «шістдесятників», митців періоду незалежної України.

Особливу увагу заслуговує третій розділ роботи «Конвенціональна модель живопису», у якому визначено, що конвенція (угода) існує між художником і замовником, який мав різний соціальний стан (представники влади, церкви, арт-інституцій). Цим чинником обумовлені критерії «конвенціональності» у живописі. В монографії розглянуто відношення художника до зміни умов його творчості при вільному самовиразі (експерименті) та конвенціоналізмі. Показано, що конвенціональний живопис соцреалізму відображував ідеологію тоталітарної системи.

У четвертому розділі розглянуто «Авторську модель живопису», в якому зосереджено увагу на ролі автора, його художній візії в період модернізму, авангарду, соціокультурних змін другої половини XX — початку XXI століть. Обґрунтовано, що авторська картина світу як складова художньої є концептуальним, художньо-стилістичним відображенням світоглядних засад митця, його емоційної сфери та ціннісних орієнтирів, репрезентованих у творі. Вона синтезує в собі всі знання митця про дійсність, особливості соціуму та культури, до якої він належить, формуючи концептуальний контекст художнього простору твору, роль світоглядних та творчих засад митця в розвитку живопису.

Марина Юр більше 20 років вивчає особливості розвитку українського живопису у розмаїтих практиках, взаємозв'язках, формах репрезентації, а також категорію поняття «простір» та «художній простір». Аналізує найбільш знакові явища та персоналії, які відіграли важливу роль у формуванні тих чи тих тенденцій та напрямів живопису в Україні, які не відмежовані від європейських і світових. Ці процеси віддзеркалюють визначені автором моделі розвитку українського живопису за конкретними ознаками, а саме: увиразнення національної складової, конвенціональної та авторської, які об'єднані в «метамодель».

Враховуючи вище сказане, можна вважати, що монографія Марини Юр є суттєвим внеском у вирішення складних мистецтвознавчих питань, пов'язаних із міждисциплінарним підходом до вивчення відомих і ще не введених у науковий обіг творів. Теоретична, практична та методологічна спрямованість книги зумовлює її актуальність, авторський підхід означає новий напрям мистецтвознавчого опису, аналізу, інтпретації та критичної оцінки тенденцій українського живопису.

Література

1. Юр М. В. *Метамодель українського живопису: монографія*. Вінниця: ТОВ «Твори», 2019. 428 с.

*Стаття надійшла до редакції 14.07.2020
Прийнято до друку 10.08.2020*